

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
TÜRK KÜLTÜRÜ

SAYI 93

YIL VIII

TEMMÜZ 1970

ATATÜRK'LE SAMSUN'A ÇIKANLAR

IX

ÜSTEĞMEN ÂRİF HİKMET BEY

(Em. Hâkim Tümgeneral Hikmet Gerçekçi)

Dr. Fethi Tevetoğlu

Türk Millî Mücadelesi'nin başbuğu Mustafa Kemâl Paşa (Atatürk), 19 Mayıs 1919 Pazartesi sabahı saat 6'da IX. (sonra III.) Ordu Kıt'aları Müfettişi olarak Samsun'a çıktığı zaman, yanında şu 18 subay bulunuyordu:*

- 1 — Kurmay Albay Re'fet Bey (General Bele) (3. Kor K.)
- 2 — Kurmay Albay Manastırlı Kâzım Bey (General K. Dirik) (Müfettişlik Kur. Bşk.)
- 3 — Dr. Albay İbrâhim Talî Bey (Öngören) (Müfettişlik Sağlık Bşk.)
- 4 — Kurmay Yarbay Mehmed Ârif Bey (Ayıcı) (Kurmay Bşk. Yardımcısı)
- 5 — Kurmay Bnb. Hüsrev Bey (Gerede) (Karargâh Erkân-ı Harbiyesi İstihbârât ve Siyâsiyât Şûbesi Müdürü)
- 6 — Topçu Bnb. Kemâl Bey (Doğan) (Müfettişlik Topçu K.)
- 7 — Dr. Bnb. Refik (Saydam) (Sağlık Bşk. Yardımcısı)
- 8 — Yzb. Cevad Abbas (Gürer) (Müfettişlik Başyâveri)
- 9 — Yzb. Ali Mümtaz (Tünay) (Kurmay Mülhâkı)

(*) Bunlardan H. Gerede, C. A. Gürer, M. Kılıç, İ. T. Öngören, R. Saydam, K. Dirik, K. Doğan, M. V. Süsoy, Hayâtî, A. Ş. Öndersev, F. Aybars, M. Atasev ve Ali M. Tünay hakkındaki VIII makalemiz, *Türk Kültürü* Dergisinin 82-88 ve 91. sayılarındaadır.

Son zamanlarda bir İstanbul gazetesinde Bandırma Vapuru ile Atatürk'le Samsun'a gelenlerden olduğunu iddia eden bir yeni doktor ortaya çıkmıştır ki, sayın Hikmet Gerçekçi bize lütfettikleri bir mektupla bu şahsın gemide bulunmadığını ve yazdıklarının târihi tahriften ibâret olduğunu bildirmişlerdir ki, ayrı bir yazımızda etraflıca açıklayacağız.

Atatürkle Samsun'a Çıkanlar'dan hâlen sağ bulunan:
Em. Hâkim Tümgeneral Hikmet GERÇEKÇİ

- 10 — Yzb. İsmail Hakkı (Kurmaya Mülhaki)
 11 — Yzb. Ali Şevket (Öndersev) (Müfettişlik Emir Subayı)
 12 — Yzb. Mustafa Vasfi (Süsoy) (Karargâh K.)
 13 — Üsteğm. Hayâti (Kurmaya başkanı Emir Subayı ve Müfettişlik Kalem Âmiri)
 14 — Üsteğm. Ârif Hikmet (Gerçekçi) (Kurmaya Mülhaki, sonra 3. Kor. K. Yâveri)
 15 — Üsteğmen Abdullah (İâşe Subayı)
 16 — Teğmen Muzaffer (Kılıç) (Müfettişlik İkinci Yâveri)
 17 — Birinci Sınıf Kâtib Fâik (Aybars) (Şifre Kâtibi)
 18 — Dördüncü Sınıf Kâtib Memduh (Atasev) (Şifre Kâtibi Yardımcısı).

Hal tercemelerini ve hâtıralarını noksansız olarak tesbit edip yazmaya ve târihe maletmeğe çalıştığımız bu Millî Mücadele kahramanlarımızdan yalnız bir tanesi, Üsteğmen Ârif Hikmet Bey, bugün hayattadır. Kumandanı bulunan Re'fet (Bele) Paşa ile diğer arkadaşları hakkında bize tamamlayıcı, aydınlatıcı, düzeltici bilgiler ve son derece değerli târihi fotoğraflar lûtfeden Emekli Hâkim Tümgeneral Ârif Hikmet Gerçekçi'nin biyografisini bu yazımızda okuyucularımıza sunuyoruz:

"10 Şubat 1310 (1894/95) târihinde İstanbul'da Beylerbeyi'nde doğdum. Babam, Miralay Hüsameddin Bey'dir. 7 Ekim 1329 (1913/14)'da Harbokuluna girdim ve son sınıfta iken (21 Temmuz 1330) Birinci Dünya Savaşı'nın umûmî seferberliği ilân edildiğinden, Harbokulu son sınıf talebelerinden gönüllüler (takım kumandanlığı vazifesi görmek, asteğmen rütbesi takınmak ve kıdemli astsubay maaşı almak üzere) kıt'aya gönderildiler. Ben de gönüllü olarak 3. Kolordu'ya tâlib oldum ve Tekirdağ'ndaki 8. Tümen 22. Alay 2. Bölük takım subaylığına tâyin edildim. 25 Aralık 1330 târihinde Piyâde Asteğmenliği'ne terfi ettim. Kıt'ayla Dörtüyl, Gökşun, Andırin'de Ermenilerin tehcir hareketlerine katıldım. 1 Mayıs 1331'de teğmen oldum ve 5 Mayıs 1331'de kıt'ayla Çanakkale'ye Akbaş'a geldik ve Seddülbahir bölgesine sevk edildik. 22 Mayıs 1331 târihinde Kirte Deresi'nde İngilizlere karşı başladığımız mukabil taarruzlarda sol bacağımdan ağır yaralandığımdan İstanbul'a gönderildim. Beş ay tedavi görüp iyileşince, 1 Kasım 1331'de, Atatürk'ün kumandasında bulunan Conk Bayırı'ndaki kıt'ama döndüm ve alayımın 3. Bölük Komutanı tâyin edildim. Bu savaştaki başarımdan ötürü bir yıl kıdem zammı ve bir harb madalyası ile taltif edildim. Düşman Çanakkale'den çekilince kıt'amızla Kırklareli'ne gittik. 1 Mart 1332'de 23. Alay 2. ve daha sonra 6. Bölük komutanlıklarına tâyin edildim. Kıt'ayla Kafkas Cebhesine hareket ettik. 29 Haziran 1332 târihinde Ruslarla başlayan muharebelere katıldım ve

Muş'un Ruslar'dan geri alınması harekâtında bulundum. Daha sonra 23. Alay Yâverliğine tâyin edildim ve 1 Aralık 1332'de Üsteğmen oldum.

6 Aralık 1332 târihinde Hicaz Kuvve-i Seferiye Kumandanlığı'na tâyin olunan ve o târihde Kafkas Cephesi XVI. Kolordu Komutanı bulunan Atatürk'ün harb karargâhına verildim. Şam'a kadar gittik. Şam'da iken tekrar II. Ordu Komutanlığına tâyinle ve Diyarbakır'a avdetleri sebebiyle (verdikleri geçici bir vazife ile Haleb'de kısa bir süre kaldıktan sonra) Diyarbakır'a II. Ordu Karargâhı'na geldim. Tifüse yakalandığımdan (Diyarbakır Gureba Askerî Hastahânesi)'nde bir ay tedavi edildikten sonra, mucize kabilinden kurtuldum. İki ay hava değişimi ile İstanbul'a gönderildim. 13 Ekim 1333'de Kuleli Askerî Lisesi Dahiliye Subaylığı'na tâyin edildim. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda vatanın düşman istilâsına uğradığı o kara günlerde Mustafa Kemâl Paşa (Atatürk)'nin 9. Ordu Kıtaâtı Müfettişliği'ne tâyin edilmesi üzerine, beni de Müfettişlik Erkân-ı harbiye Birinci Şûbe Mülhakkığı'na tâyin ettirdiler."**

Değerli Millî Mücadele kahramanı emekli Hâkim Hikmet Gerçekçi'nin (Kadıköy: 7 Mart 1970) târihli beş daktilo sahifelik lütufnâmelerinde ve ayrıca yazdıkları üç sahifelik hal-tercemelerinde açıklanan "Atatürk'le tanışması, maiyetlerinde çalışması ve Re'fet Paşa'ya yâver verilmesi, Millî Mücadele sonuna kadarki hizmetleri" gibi konular, daha önce **Hayat Târih Mecmuası** (Ekim 1967, Sayı: 9, s. 14/18) ile **Hayat'ta** (15 Mayıs 1969, Sayı: 21, s. 6/7) iki makalede kısmen belirtilmiş bulunuyor. Vesikalar, röportajlar ve bizzat sayın Gerçekçi'nin yazdıkları aydınlatıyor ki, kendileri Millî Mücadele'ye katılmak aşkı ile eski kumandanına müracaat etmiş, Atatürk de bundan son derece mütehassis olarak Hikmet Bey'i karargâhına "Kurmaya Mülhakkı" olarak tâyin ettirmiş; daha sonra Kur. Alb. Re'fet'in güvenilir bir subay isteği üzerine Üsteğmen Hikmet Bey'i 3. Kor. K. Yâveri vermiştir.

"Şifahen telâkki ettiğim emirleri 16 Mayıs 1335 Cuma günü saat 17.55 de İstanbul limanından ayrılan Bandırma vapuru ile ve Atatürk'ün kendisi ve karargâhı ile Samsun'a hareket ederek 19 Mayıs 1335 Pazartesi günü sabah saat 6'da Samsun'a vardık. Aynı vapurda bulunan Kurmay Albay Re'fet (Bele)'in Sivas'daki 3. Kolordu Komutanlığı'na tâyini üzerine ben de kendileri maiyetine emir subayı olarak verildim. O târihden İstiklâl Mücadelesi'nin sonuna kadar kendilerinin yâveri, bâzen de ihtiyaç ve zaruret hâlinde kıt'a ve müfreze kumandanı olarak çalıştım. Re'fet Paşa'nın Cenub Cephesi Kumandanı, Millî Müdafaa Vekili ve Dâhiliye Vekili bulunduğu zamanlarda Başyâverliğini yaptığım gibi; Nazilli'de De-

(**) *Harb Târihi Vesikaları* Dergisi, Mart 1953, sayı 3, S. 4.

Üsteğm. Arif Hikmet (Gerçekçi), Yzb.
Cevad Abbas (Gürer) ile

Üsteğm. Arif Hikmet (Gerçekçi)
Samsun'da (1919)

— Hikmet Gerçekçi'nin albümünden —

mirici Mehmed Efe, Salihli'de Çerkes Edhem ile de bulunduk. Birçok dahilî isyanlarda (Konya, Bozkır, Bolu, Gerede, Düzce, Yozgad, Akdağmâdeni), Demirci Efe, Çerkes Edhem te'dîb hareketlerinde bulundum. Afyonkarahisar, Dumlupınar, Birinci ve İkinci İnönü muharebelerine bilfiil ve gerektiğinde kıt'a kumandanı olarak da katıldım. Gösterdiğim başarı-lara karşı 10 Aralık 1337'de fevkalâdeden yüzbaşı oldum ve kırmızı şeridli İstiklâl Madalyası ile de taltif edildim. 30 Ağustos 1338 târihinde Büyük Zaferin kazanılmasından sonra General Re'fet Bele'in (Trakya Fevkal'âde Komiserliği)'ne tâyini üzerine, jandarma kıt'aları ile Re'fet Paşa maiye-tinde Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'ni ve Ordusunu temsil şerefini kaza-nanlar arasında bulundum. 29 Ekim 1339'da Harbokulu'nda açılan ilk ik-mâl-i tahsil kursuna gönderildim. Daha sonra Maltepe Piyâde ve Atış Okulu'ndaki kursu da tamamlayarak 12 Kasım 1340'dan itibaren Erkâ-nı Harbiye-i Umûmiye Riyaseti Tâlim ve Terbiye Dâiresi 4. Şûbesi'nde, Se-limiye'de 1. Tümen 3. Alay 5. Bl. K.'na, M. S. B. Personel Dâiresi Kıdem Şûbesi, Ankara Merkez K. 2. Şûbe Müdürlüğü ve İstanbul Üniversitesi Tâlim Taburu muallimliğinde bulundum. 26 Eylül 1927 târihinde Ankara Hukuk Fakültesi'ne girdim. Birinci sınıfı burada okuduktan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine devamla 1929/30 ders yılında bura-dan me'zun oldum. Askerî hâkimlik sınıfına geçerek İstanbul'da 3. Kor. hâkimliğine tâyin edildim ve 30 Ağustos 1931'de 3. sınıf (Binbaşı karşılı-ğı) hâkimliğe yükseldim. Sıra ile Balıkesir 2. Kor. hâkimliği ve 3. Şûbe Müdürlüğü'nde (1932/33), M. S. Bakanlığı Askerlik Adliyesi Ş. hâkimli-ğinde (1934) bulundum. Urfa Askerî İhtisas Mahkemesi müfettişliği, İs-tanbul'da Orduya fesad karıştırmakdan suçluların muhakemesi vazifele-rinde görevlendirildim. Ayrıca Cumhuriyet rejimine aykırı hareket eden-lerin muhakemesini icraya me'mur edildim. 4 Eylül 1935'de İstanbul Ku-mandanlığı hâkimliğine, 5 Mayıs 1937'de ise Gaziantep Askerî İhtisas Mahkemesi hâkimliğine tâyin olundum. 1938 Ağustos'unda 2. sınıf hâkim-liğe yükseldim ve 3 Ekim 1938'de 3. Şûbe Müdürlüğü vazifeme başladım. Askerî Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile As. C. K.'nda 3914 ve 3915 sayılı kanunlarla yapılan değişiklikler üzerine casusluk ve komünistlikle ilgili suçların muhakemesi bu askerî mahkemelere verildi. Bu maksadla kurulan, Merkezi Ankara'da bulunan Hava Müdafaa Umum K.'na bağlı ve 34 vilâyeti kaza yetkisine alan 2. Numaralı Askerî Mahkeme'ye ve bu kumandanlık 12. Şûbe Müdürlüğü'ne tâyin edildim (1940). Dörtbuçuk yıl burada vazife gördüm. 1941 Ağustos'unda 1. sınıf hâkimliğe (albay kar-sılığı) yükseldim. 6 Temmuz 1945'de Askerî Temyiz Mahkemesi üyesi ol-dum. 30 Ağustos 1947'de hâkim Tuğgeneralliğe, 30 Ağustos 1951'de de Tümgeneralliğe yükseldim. 1954 Nisan'ında kendi isteğimle emekli oldum.

Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar'dan beş tanesi bu fotoğrafta bir araya rastlamış bulunuyorlar: (Sağdan sola ön sırada): Top Bnb. Kemâl (Doğan), Kur Yrb. Mehmed Ârif (Ayıcı) (madalyalı), Üsteğm. Hikmet (Gerçekçi) (2. sırada kordonlu), Kur. Alb. Re'fet (Bele), Dr. Alb. İbrâhim Tali (Öngören)

Dört yıl kadar Ankara Barosu'na girerek avukatlık ettim. 1956'da İstanbul'a naklederek 1965 Kasımına kadar avukatlığımı burada devam ettim. Sol tarafıma gelen felç neticesi çalışmayı bıraktım. Tedavi sonucu çok şükür bastonla yürür hâle geldim."

Emekli Hâkim Tümgeneral sayın Ârif Hikmet Gerçekçi'nin şu şeref dolu vatanî hizmet târihçesi, bana lûtfettikleri 7 Mart 1970 târihli mektublarındaki şu satırların "Gerçekçi" mânâsını açıklamaya yetiyor: "O günleri görmeyenler, İstiklâl Savaşı'nın kolaylıkla kazanıldığını zannederler. Halbuki İstiklâl Savaşı'nda bir taraftan düşmanla, bir taraftan da iç düşmanlarla uğraşdık."

Bize bu aziz Cennet vatanı kanları, canları bahasına kazanıp bırakanların şehid ve ölmüşlerine sonsuz rahmet, minnet ve şükranlar. Yaşayanlarına ve bunların başında (Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar)ın tek hayatta kalanı "Üsteğmen Ârif Hikmet Bey" (Gerçekçi)'ye uzun ömür duâları, minnet, şükran ve tâzimler. Gerçekçi'lere olan büyük borçlarımızın tek ödeme yolu ve şekli, kendi millî benliğimize dönmemiz, aklımızı başımıza alarak onları izlerinde tâkib etmemizdir.